

SARIMSOQPIYOZ YETISHTIRISH TEXNOLOGIYASI

Sh.Xasanova

Navoiy viloyati Pedagogika markazi dotsenti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.8361648>

Annotatsiya. Ushbu maqolada sarimsoqpiyoz yetishtirish texnologiyasi va uning ahamiyati yoritilgan.

Kalit soʻzlar: *Piyozdoshlar oilasi*, unshudring, mahalliy pushti, Mayskiy.

Аннотация. В данной статье описана технология выращивания чеснока и ее значение.

Ключевые слова: Семейства луковых, роса, местный, розовый, Майский.

Abstract. This article describes the technology of growing garlic and its importance.

Keywords: Onion family, dew, local pink, Maisky.

Mamlakatimizda meva – sabzavot mahsulotlarini yetishtirish va ularni qayta ishlash hamda eksport qilish ishlari jadal rivojlanmoqda. Sabzavotlar yetishtirishda yerlardan unumli foydalanishga katta eʼtibor qaratilmoqda. Sarimsoqpiyoz muhim sabzavot ekini hisoblanadi. Sarimsoq (*Allium sativum*) - piyozdoshlar oilasi piyozlar turkumiga mansub ikki va koʻp yillik sabzavot oʻsimligi. Vatani - Oʻrta Osiyo. Sarimsoq jahondagi deyarli barcha mamlakatlarda yetishtiriladi. Xitoy, Hindiston, Janubiy Koreya, Misr, Shimoliy Afrika, Oʻrta Osiyo, Markaziy va Janubiy Yevropa, AQSH, Meksika va Turkiyada sarimsoq yetishtirish boshqa davlatlarga nisbatan keng tarqalgan.

Madaniy sarimsoqning 2 turi mavjud boʻlib, biri gulpoya chiqarmaydi, ikkinchisi gullab, urugʻ hosil qiladi. Sarimsoqning Oʻzbekistonda tarqalgan gulpoya chiqaruvchi navlari serhosil, qishga chidamli. Bargi lentasimon, ildizi patak. Gullari mayda, ikki jinsli, qoʻngʻiroqsimon, oq yoki binafsha rang. Piyoz murakkab, pardasimon umumiy qobiq ichida mayda piyozchalari boʻladi. Yurtimiz hududida barcha viloyatlarda sarimsoq piyozning 2 ta navi Janubiy “mahalliy pushti” kechpishar va “MayskiyVIR” ertapishar navlari ekiladi.

Sarimsoq oʻgʻitga ancha talabchan hisoblanadi. Shuning uchun sarimsoq piyoz yetishtirish oldidan ekin maydoni mahalliy va mineral oʻgʻitlar bilan qayta ishlanadi. Ularga organik va mineral oʻgʻitlar quyidagicha tavsiya etiladi. Qurigan goʻng gektariga 20-30 t, azot 200 kg, fosfor 140-160 kg, kaliy 60-75kg. Fosforli va kaliyli oʻgʻitlarning 75% ekishdan oldin beriladi. Qolgan qismini esa oʻsiv davri davomida boʻlib-boʻlib berib boriladi. Sarimsoq turli iqlim sharoitiga tez moslashuvchan, sovuqqa chidamli, qurgʻoqchilik yerlarda ham oʻsadigan sabzavotlardan hisoblanadi. Sarimsoqpiyoz boshqa sabzavotlarga nisbatan tez oʻsadi. Sarimsoqning eʼtiborli xususiyatlaridan biri shuki, u boshqa sabzavotlarga qaraganda sovuqqa ancha chidamli - 7- 8° sovuqqa chidaydi, 10-15° issiqda yaxshi oʻsib rivojlanadi, 20-25° da pishib, yetiladi. Sarimsoq ikki marta — bahorda va, asosan, kuzda ekiladi. Sarimsoq oʻsimligi mexanik tarkibi yengil, unumdor yerlarda, shuningdek, soz tuproqli va yaxshi oʻgʻitlangan qumloq tuproqli yerlarda, tarkibida 5% gumus boʻlgan tuproqlarda yaxshi oʻsadi 100 m² yerga shunday piyozchalardan 10–15 kg sarf qilinadi. Sugʻoriladigan unumdor yerlarga qator oralarini 45 sm, oʻsimlik oraligʻini 6-8 sm qilib, 4-6 sm chuqurlikka koʻmiladi. Ekib boʻlingach, tuproq, somonli goʻng, chirindi solinadi. Oʻsuv davrida 5-6 marta sugʻoriladi, oziqlantiriladi, parvarishi piyozga oʻxshash. Bahorda oʻsib chiqqan gulpoya (karnay) lari yulib tashlanadi. Oʻzbekistonda ertapishar (Mayskiy) navi may

oyining oxirlarida, kechpishar (Binafsharang, Janubiy binafsharang, Andijon) navlari iyul boshlarida yetiladi. Hosildorligi 50-150 s/ga.

Sarimsoqni lentasimon ikki va uch qatorlab, piyozidan ekib ko'paytiriladi. Lentaning va qator oralarining kengligi 70 sm bo'lishi kerak, bu qator oralarini asosiy izi 1,4 kg bo'lgan mexanizmlar bilan ishlov berishga imkon yaratadi. Har bir piyozda 7-8 tadan 20 tagacha sarimsoqchalar bo'lib, ular ajratiladi va har bir bo'lakcha alohida-alohida qilib ekiladi. Bunda o'simliklar orasi 6-8 sm dan qilib, 5-6 sm chuqurlikda ko'miladi. Ekib bo'lingach chirigan g'ng yoki shunga o'xshash chirindilardan sepih mumkin.

Sarimsoq o'suv davrida 5-7 marta sug'oriladi. Begona o'tlardan tozalanib, o'g'itlanadi. Kasalliklarga qarshi chora-tadbirlar ko'riladi. Sarimsoq avgust oyi oxiri va sentyabr oyida ekiladi. Bundan kech ekilsa ildiz otib ulgurmaydi. Butun qis davomida ildizlari rivojlanib boradi. Sarimsoq may oyi oxiri va iyun oyi boshlarida yig'ib olinadi. O'zbekiston sharoitida sarimsoq zararkunandalaridan piyoz pashshasi, kasalliklardan soxta unshudring kasalliklari bilan zararlanadi. Bundan tashqari bahor boshida yog'ingarchilik ko'p bo'lishi zang kasalligiga chalinishi mumkin. Buning oldini olish uchun o'simlik unib chiqqa boshlaganda yoppasiga 0,2 % li texnik xlorofos yoki 0,2 % li BI-58 eritmasi purkaladi. Soxta unshudring kasalligini oldini olish uchun 1 % li bordo suyukligi purkaladi. Sarimsoq yig'ib olinguncha 2 oyda bir marta dori purkab turiladi. Sarimsoqni pishganini gulpozasining sarg'ayishi, bo'g'imlarining yumshoq bo'lishidan bilish mumkin. Tarkibida qand, S, V vitaminlari, efir moyi, fitonsidlar bor. Uni oziq-ovqat sifatida iste'mol qilganda bakteritsid, antiparazitar va zamburug'larga qarshi ta'sir kuzatiladi. O'tkazilgan tadqiqot natijalari muntazam ravishda sarimsoq iste'mol qiladigan shaxslar guruhi sarimsoqni umuman iste'mol qilmaydiganlarga qaraganda shamollashdan uch baravar kam aziyat chekishlari ma'lum bo'lgan.

Sarimsoq yurak-qon tomir tizimi faoliyatiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ushbu sabzavotni muntazam iste'mol qilish qon hosil bo'lishini rag'batlantiradi, shuningdek qon bosimi va xolesterin darajasini pasaytiradi. Tromboz xavfi va qonning yopishqoqligini kamaytiradi. Sarimsoqni saraton kasalliklari ehtimolini kamaytirishi aniqlangan. Uning sitoplazmasida alliin nomli birikma bolib, u o'pka saratoni rivojlanishining oldini olishga yordam beradi. Ushbu modda saraton hujayralarini o'ldiradi va nafas olish tizimidagi infeksiyon jarayonlar ehtimolini kamaytiradi. 100 g uchun kaloriya miqdori 149 kkal, oqsillar 6,5, yog'lar 0,5gr, uglevodlar 29,9 gr ga teng.

Sarimsoqpiyoz oziq-ovqatga, tibbiyotda, veterinariyada, sabzavotlarni konservalashda ishlatiladi. Sarimsoq turli tuproq sharoitlariga moslashuvchan o'simlik bo'lganligi uchun ularni maktab, maktabgacha ta'lim tashkilotlari yer maydonlariga ekib parvarish qilish mumkin. Shu tariqa maktab va maktabgacha ta'lim tashkilotlari oshxonalarida bolalar ovqatlari tarkibiga qo'shilsa maqsadga muvofiqdir. Umumta'lim makablari o'quvchilarini qishloq xo'jaligi kasblariga o'rgatish uchun ham maktab yer maydonchalarida sarimsoq va boshqa sabzavot mahsulotlarini yetishtirish, texnologiya darslarida qishloq xo'jaligiga doir mavzularda amaliyot darslarini tashkil etishda foydalanish mumkin.

REFERENCES

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining O'zbekiston respublikasi prezidentining "O'zbekiston respublikasida meva-sabzavotchilikni jadal rivojlantirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi FARMONI 2018-yil 29-martdagi PΦ-5388-son

2. V.I.Zuyev, O.Qodirxo‘jayev va boshqalar. Sabzavotchilik va polizchilik.-T.: “Iqtisod – moliya”, 2017.
3. T.E. Ostanakulov, V.I.Zuyev va boshqalar. Sabzavotchilik. Toshkent 2010 y.